

معرفی بیمه اسلامی یا تکافل

آنها در همین بخش خواهد آمد. صرفنظر از سه محدوده مذکور سایر فعالیت‌های بیمه‌ای مجاز به شمار می‌آید. با توجه به محدوده مجاز فعالیت در بیمه اسلامی، در حال حاضر تفکر بیمه اسلامی یا تکافل علاوه بر کشورهای مسلمان، در کشورهایمانند بریتانیا، ایالات متحده آمریکا، آلمان و سایر کشورهای غربی نیز مورد توجه قرار گرفته است.

اگرچه در حال حاضر حق بیمه تولید شده توسط بیمه اسلامی کمتر از ۰/۱ درصد از حق بیمه جهانی را تشکیل می‌دهد ولی از آنجا که یک چهارم کشورهای جهان، ممالکی هستند که اکثریت جمعیت آنها مسلمان بوده و برخی از آنها در زمره کشورهای ثروتمند محسوب می‌شوند، حق بیمه مذکور از ظرفیت رشد فوق‌العاده‌ای برخوردار است.

اما این یک حقیقت است که در حال حاضر اکثر مسلمانان در کشورهای اسلامی هنوز به خریداری بیمه به شکل موجود آن تمایل دارند به این علت که براساس حکم ضرورت - قانون اضطراب مسلمانان تا زمانی که محصولات بیمه براساس شریعت اسلام در اختیار آنان قرار گیرد، نسبت به پذیرش محصولات بیمه‌ای متداول^۳

نام مترجمان:

بهرام علی تیموری^۱

مهرداد قندچی لر^۲

در جایی که صحبت از معامله (روابط تجاری بین افراد) به عمل می‌آید اسلام محدوده مشخصی را معین نموده که فعالیت در آن محدوده مجاز می‌باشد مگر در مواردی که فعالیت توسط قانون که برگرفته از قرآن مجید و یا سنت (گفتار و یا رفتار) پیامبر اسلام (ص) است، به صورت صریح منع شده باشد. محدوده مجاز فعالیت‌های

تجاری در اسلام همانند واژه تمام خطر در بین افراد آشنا با اصطلاحات بیمه‌ای است، بطوری که بر مبنای تعریف واژه مذکور، تمامی خطرات تحت پوشش بیمه‌نامه بوده، (محدوده مجاز) جزء مواردی که بطور مشخص ذکر شده (محدوده منع شده) و در فهرست

استثنائات بیمه‌نامه درج شده باشد. فهرست موارد منع شده در اسلام در مقایسه با دامنه بسیار وسیع محدوده‌ای که مجاز شمرده شده، بسیار کوچک است. در بیمه اسلامی سه بخش مهم به عنوان موارد منع شده عبارتند از: **غور** (عدم اطمینان)، **میسر** (قمار) و **ربا** که توضیح جزئیات

۱. کارشناس مدیریت بیمه، معاون اداره نظارت بر ذخایر فنی و بدهی‌ها در بیمه مرکزی ایران
۲. کارشناس مدیریت بیمه، رئیس اداره رسیدگی به شکایات بیمه‌ای در بیمه مرکزی ایران

در بیمه اسلامی سه بخش مهم به عنوان موارد منع شده عبارتند از: غور (عدم اطمینان)، میسر (قمار) و ربا

1. Conventional Insurance

مجاز می‌باشند و زمانی که تکافل در دسترس مسلمانان قرار گرفت، قانون اضطرار مورد پذیرش نبوده و آنها موظف به خرید بیمه اسلامی به جای محصولات بیمه‌ای متداول هستند.

تکافل چیست و چه فرقی با بیمه متداول دارد؟

تکافل یک توافق متقابل برای انتقال ریسک بر پایه شریعت اسلامی است که شامل مشارکت کنندگان و مجریان است. شریعت اسلامی نیز بر گرفته از قرآن کریم و سنت می‌باشد.

تکافل در مفهوم، از جهات مختلف مشابه روش‌های تقسیم ریسک در بیمه‌های متداول مانند بیمه متقابل^۱ و انجمن حمایت و جبران خسارت (باشگاه پی‌اند‌آی)^۲ می‌باشد و در واقع تکافل سیستم تقسیم مشاع ریسک بر پایه مفهوم تعاون (حمایت متقابل) است.

اختلاف بین تکافل و بیمه متداول در روش‌های ارزیابی و برخورد با ریسک و نحوه مدیریت صندوق تکافل نمایان می‌گردد و در مرحله بعد این اختلاف را می‌توان بین مجری (در بیمه متداول از واژه بیمه‌گر استفاده می‌شود) و مشارکت کنندگان (جایگزین واژه بیمه‌گذار در بیمه‌های متداول) مشاهده نمود.

برخلاف بیمه‌گری در بیمه‌های متداول، تکافل از وجود غرر و میسر جلوگیری می‌کند. در سرمایه‌گذاری یا مدیریت صندوق نیز وجود ربا، جایز شمرده نمی‌شود. غرر، میسر و ربا سه منطقه‌ای هستند که مجری بیمه تکافل می‌بایست از ورود به آن امتناع نماید، و این جایی است که

1. Mutual Insurance
2. P&I Club

تکافل با بیمه متداول اختلاف دارد.

برای اجتناب از وجود غرر هر یک از قراردادهای بیمه تکافل می‌باید کاملاً شفاف بوده و همه حقایق در آن افشاء گردد. افشاء همه حقایق برای هر دو طرف قرارداد است که شامل موضوع بیمه و شرایط قرارداد (دامنه پوشش و ...) می‌باشد. اگر عنصر نامعلومی در موضوع بیمه وجود داشته باشد و یا جنبه‌ای از قرارداد نامشخص باشد، ورود به قرارداد بیمه اسلامی مجاز نخواهد بود. در واقع در قرارداد تکافل نمی‌باید شرایط نامعلومی از یک طرف قرارداد به

طرف دیگر انتقال داده شود.

میسر به عنوان چیزی فراتر از غرر در نظر گرفته می‌شود. زمانی که مشارکت کنندگان (بیمه‌گذاران) در موضوع بیمه دارای نفع بیمه‌ای باشند، اگر در انتقال ریسک (در تکافل، مشارکت در ریسک) نکته‌ای نامعلوم وجود داشته باشد قرارداد تکافل منعقد نمی‌گردد.

در قوانین شرع ربا بطور کلی منع گردیده است. با این هدف که از ربا جلوگیری به عمل آید، تکافل با اعضاء به نحوی معامله می‌کند که اعضاء در طرح تسهیم ریسک مشارکت نمایند اما نه به شکلی که در بیمه‌های متداول

شرایط عدم اطمینان نیست بلکه فروش و یا مبادله ریسک و انتقال آن به شخص سوم و انعقاد قرارداد فروش و یا مبادله است که مجاز شمرده نشده است.

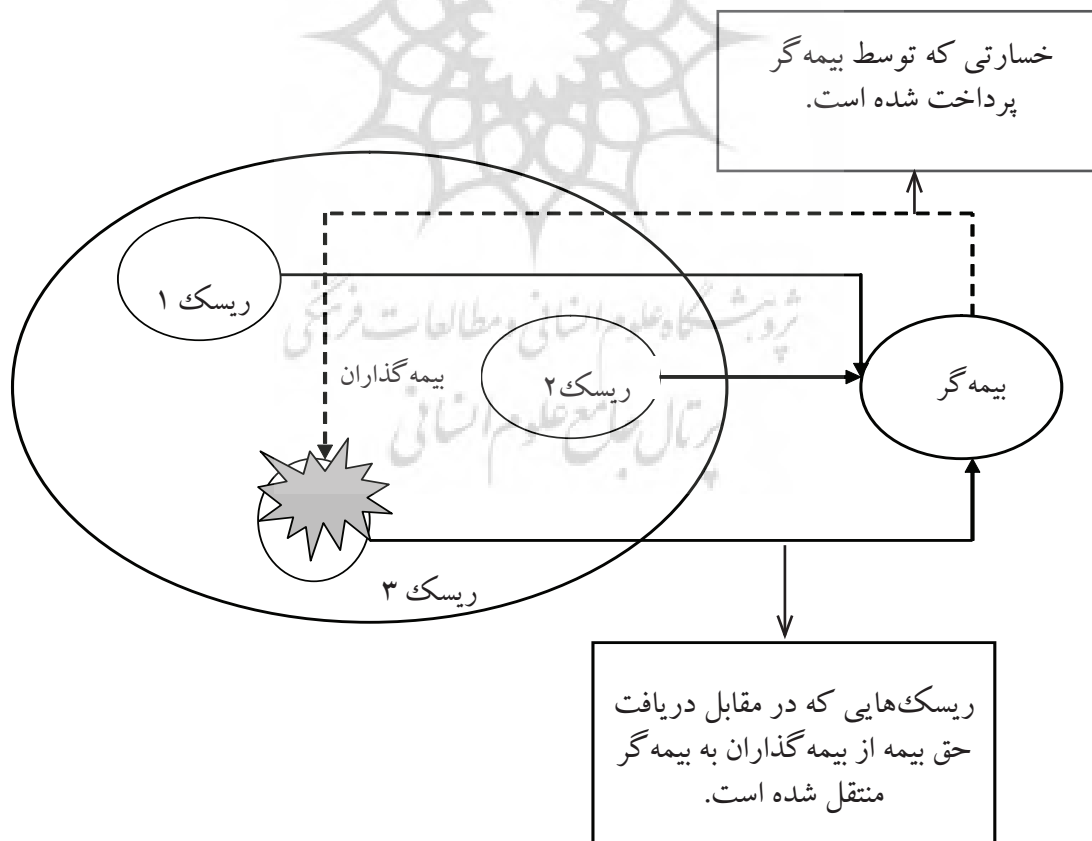
به عبارت دیگر در آموزش‌های اسلامی کمک به یکدیگر در شرایطی مانند وقوع حوادث و شرایط بد به شدت تشویق شده است. همانگونه که خداوند در قرآن در سوره مائده فرموده است: «...به یکدیگر در نیکوکاری و تقوی کمک کنید نه بر گناه و ستمکاری...». بنابراین مشارکت در ریسک با هدف کمک به یکدیگر توصیه شده است. شکل ۱ و شکل ۲ در ذیل تفاوت مفهوم بیمه متداول (انتقال ریسک) و تکافل

عمل می‌گردد. در واقع تکافل را می‌توان، مشارکت در قالب بخشش با شرط جبران خسارت تعبیر نمود. به‌علاوه وجوه صندوق که از محل مشارکت اعضاء و یا بخشش آنان جمع‌آوری گردیده، می‌باید مطابق با قوانین شرع اسلام مدیریت شده و سرمایه‌گذاری گردد.

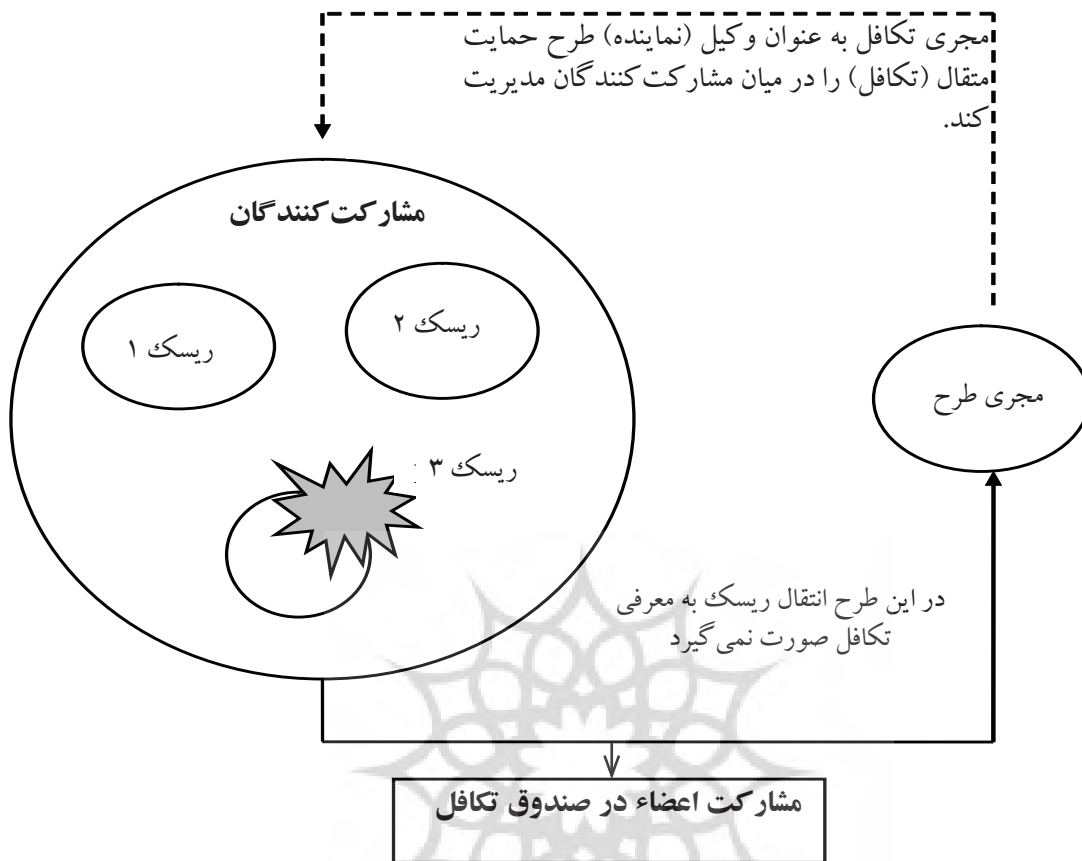
همانطور که دوری از غرر و میسر دغدغه دائمی مجریان تکافل می‌باشد، دوری از ربا در سرمایه‌گذاری و مدیریت صندوق وجوه جمع‌آوری شده نیز به یک نظم تخصصی نیاز دارد که نیاز به بررسی‌های عمیق‌تری دارد که فراتر از مباحث این بخش است.

موضوعی که در اسلام مجاز شمرده نشده، ریسک و (تسهیم ریسک) را نشان می‌دهد:

شکل ۱: مفهوم انتقال ریسک در بیمه متداول

شکل ۲: مفهوم تسهیم ریسک در تکافل

نیست. بنابراین در مفهوم تکافل هیچ گونه انتقال ریسکی از طرف مشارکت کنندگان به مجری تکافل صورت نمی پذیرد بلکه ریسک‌ها در میان اعضاء تحت یک طرح ضمانت متقابل یا طرح تکافل تسهیم شده‌اند. مجری تکافل فقط به عنوان وکیل (نماینده)، اداره فعالیت‌های طرح را بر عهده دارد. اطمینان از اینکه هر مشارکت کننده، سهم منصفانه‌ای را پرداخت می کند، یکی از نقش‌های مجری طرح می باشد. همان‌طور اطمینان از اینکه خسارت وارده به فرد آسیب دیده به نحو مناسبی جبران گردد.

منبع:

1. Iqbal, M 2005, 'General takaful practice', Gema insani, Jakarta.

در بیمه متداول، بیمه مکانیسمی برای انتقال ریسک می باشد که بوسیله آن یک سازمان می تواند عدم اطمینان را با شرایط مطمئن مبادله کند. شرایط عدم اطمینان شامل این موارد است. آیا خسارت اتفاق خواهد افتاد؟ در چه زمانی خواهد بود؟ میزان شدت تا چه میزان خواهد بود؟ و در طول یک دوره یک ساله چند بار اتفاق خواهد افتاد؟ بیمه پیشنهاد می کند که این خسارت نامعلوم با خسارت معلوم (حق بیمه) مبادله شود. بدین ترتیب بیمه گذار موافقت می نماید که حق بیمه ثابتی را پرداخت نموده و در مقابل شرکت بیمه موافقت می نماید که هرگونه خسارتی را در قالب شرایط قرارداد متقبل شود.

تبادل خسارت نامعلوم با خسارت معلوم که در بیمه متداول انجام می پذیرد، مشمول معنای غرر گردیده و در اسلام جایز